

ХРЕСЧЕН САССИ

ЮНКУН

2014,
декабрь/раштав, 24

99 (2511) №
Хакё ирёлкё
Эрнере икё хут тухать

1991 сұлхи апрелён 21-мёшёнче тухма тытанны

АТАЛАНУ ҶУЛЁПЕ

Ёмётлө Ҷын – Ҷунатлө

Николай Лисаев фермерпа төл пулма малтанах калаҶа таталнөччө, анчах лара-төра пөлменскере тытма йывөр. Ҷапах аслө Ҷул синче төл пултөмөрах унна. Яланхилле васкатчө пулин те пирёнпе калаҶма вөхөт тупрө.

Ҷөклемө хамән

– Ёне вिति төвасшән чупса сүретөп-ха, – Ҷөнө хыпар пөлтөрме васкарө вөп. – Вольөх-чөрлөх комплексө Этменпе юнашар пулмалла. Әна Хөрлө Чутай районөнче Тутарстанри Чаллө хулинчи строительсем туса парөҶ. Проектән пөтөмөшле хакө – 83 миллион тенкө. Витере ёнесене кәкармасөрах төратмалла. Комплексра сөт пәрөхө, сумалли, чөр тавар сивөт-мелли залсем пулөҶ. Ҷынсене ёҶлеме, канма условисем паләрмаллах лайөхланөҶ. 400 ёнене улттән кәна пөхмалла. ЁҶ-хөле механизацилесе пөчөк йышпах ёлкөрсө пырасса шанатөп.

– Чаплө фермөна мөншөн ютри Ҷынсене тутаратәр? Вырөнтисем вөй ситерей-месрен е ытлашши хаклө ыйтасран хәрәтәр-и? – фермер хавхаланса каланине итленө май ыйтмасөр чөтаймарөм элө.

– Вөсем те йүнөпе туса памасөҶ. Ҷөнө объект Ҷөклемө каллах кивсене көме тивет. Тутарстанра хөйсен предпрятийө туса паракан объект хакөн 70 процентне субсидилөҶ. Ытти валли 10 сұллөха кредит парасөҶ. Ку пирөншөн сисөмлө пулөшу. Чөвөш Ёнре кунлек ыра йөла пурнөса көмен-ха. Строительствө предпрятийөпе килөшсе таталтөмөр өнтө. Март уйөхөнче ёҶе тытөнөҶ.

– Хөй вөхөтөнче эсир «Фермер ёҶне пусөнакан», «Сөмье фермерө» программө-семпе патшалөх пулөшөвнө илме конкурса хутшөнтәр мар-и-ха?

– Конкурса пысөк балл пухни те пулөшаймарө – төрлө сөлтавпа программөна лекеймерөм. Ҷөклемө хамөнах-өке. Ютран пулөшассө көтсе лараймөн.

– Хөльхи вөхөтра әрәтлө ёне тупса илессө те сөмөл мар. Вөсене те хөш-пөр хуҶалөх-

В. Петрова сөнүкерчөкө

ри пек чикө лөш өнчөнех туянасшө-и?

– Ҷичө юта каймасөр, хамөр республикө-рах тупасшө-на. Әрәтлөхө ёҶлекен хуҶалөх-семпе суту-илү килөшөвө турөмөр. Ҷитмөл Ҷичө тинөс лөш өнчө хаклө хакпа күрсө килнисем черчөн, хавшөк, пирөн условисене хөнөхөма йывөр вөсене. Йөркөллө ситерсен вырөнтисем те сөт аван антарасөҶ.

– Вольөх апачө, тырө туса илме сөр ситсе пырать-и?

– Усө куракан сөр 1500 гектар. Малашне 5 пин гектара ситерөсшөн. Хөрлө Чутай төрөхөнчи чылай хуҶалөх арканнө хыҶсөн сөр сителөклек. Хөльхө пурне те сухаласа акса хөварма вөй ситөймөст. Техника паркне сөнөт-

сөх пыратпәр темелле. Юлашки вөхөтра 13 ялхуҶалөх техники туянтөмөр. Ирнө сұл «Пөлөсьө» комбайн хушөнчө. Паллах, хамөн уҶсө-тенкөпе кәна аталанма йывөр. РаҶсөй ялхуҶалөх банкөнчөн төтөшөх сөмөллөх кредитчө илме тивет. Процент ставкинө саплаштарни-пе татөлма та сөмөлрах.

Инкөк пөччөн сүрөмест

– Сұлталөк йывөррөн иртрө. Ултавсө-сем хуҶалөхө пысөк шар кәтартрөҶ. Вөсен айөпөпөх уй-хирө удобрени кәларай-марөмөр, тухөс чакрө. Гектартан 18 центнер тырө кәна пухса көртрөмөр, – хөш сывларө Николай Лисаев.

2-мөш стр. ➔

Ҷөнө Ҷул парни

Ҷөнө Ҷул умөн Улатөрта сөнө ача сачө хута кайнө. «Светлячөка» кивө садикпе юнашарах сөкленө. Лөшө, 1948 сұлта тунөскөр, йывөҶсран пулнө. Халө әна пөснө.

240 пөпөкө вырнасөмөлөх суртра 12 ушкөн йөркөленө. Унта 1,5-7 сұл-сенчи ачасем сүрөсчө. Вөсем валли пөтөм услови пур: сывөрмалли, выльөмалли пүлөмсөмсөр пуҶне спорт тата музыка залөсем, логопөд, психологи, медицина пүлөмсөм, сөвөн пөкөх библиотека та. Пүлөмсөнчө – хөльхи йышши сөтел-пукан. Апат-сөмөҶ блокөпе прачөнайөнчө те хөльхи технологи хөтөр-хөтөрө. Садик территорияөнчө – спорт площадкисем, уҶалса сүрөмелли тата выльөмалли вырөнсем, ярөнчөксем.

Ҷөнө суртра пушарпа хурал сиг-нализацийөсем тата видеосөнав пур. Учрежденире 36 ёҶчөн вөй хурө, вөсенчөн 15-ёшө – педагогика ёҶчөнө.

Воспитательсемпе ачасене тата ашшө-амөшнө уяв ячөпе саламла-ма ЧР вөрөнүпе сөмрөксөн политик-ин министрө Владимир Иванов, ЧР Патшалөх Канашөн депутатчө Юрий Кислов, Улатөр хулин пуҶлөхө Николай Зайцев, Улатөр тата Пәрөкчөк епископө Федор атте хутшөннө.

КөҶал республикөра 15 садик хута яма палөртнө. Вөсенчөн сиччөмөшө Улатөрта уҶалчө, саккөрмөшө вара – ёнер, декабрөн 23-мөшөнчө, Етөрне хулинчө. ВиҶө хутлө кирпөч суртра 11 ушкөн ёҶлө. «Росинка» садикө тумө 81 млн тенкө ытла төкакпанө.

Юлашки виҶө сұлта Чөвөш Ёнри садиксөнчө 13,8 пин ытла хушма вырөн йөркөленө, 2014 сұлта 5,7 пин ытла хутшөнө. Төллөвө пурнөҶсөлама виҶө сұлта Чөвөш Республикин бюджетөнчөн 2,0 млрд тенкө төкакпанө.

Хөльхи вөхөтра республикөра сұлталөк сурөран ирнө ачасөн 80,6 процентчө шкулчөнхи учреждени-сенчө пөлүпө воспитани илет.

Валентина МАКСИМОВА.

ЫЙТУ – ХУРАВ

Чөрмөвсөрах сутасчө

? Хушма хуҶалөхөра вольөх-чөрлөх, кайөк-көшөк йышлө усратпәр. Көркунне-хөллө аш-какай, сөт юр-варө сутма Ишөк пасарне каятпәр. Анчах килте туса илнө продукци валли те ветеринари справки ыйтасчө. Әна илме Күкөсө сити каймалла. Нивушлө әна вырөнтах йөркөлемө май сук? Эпир нумай та сутмастпәр-өке?

Нина СЕМЕНОВА. Шупашкар районө, Хыркөсси.

ЧР Министрсөн Кабинөчөн членөсем-пе ирттернө ларура Республика ПуҶлөхө Михаил Игнатөв хресчөне хушма хуҶалөх-ра туса илнө продукциө пасарта сутма чөрмантаракан бюрократлөха пөтерме хушнө. «Ял Ҷыннисем справка илөсшөн ветеринар патне район центрне каймалли-не пөшөрханса пөлтөресчө. Продукци пөхалөхне төпчөсө ветеринари пөтөмлетөвө парөссинө пасарти лабораторирө е ял төрөхөнчөх йөркөлемелле. Пирөн пөчөк бизнөса аталантарма условисем туса пөмалла», – тенө Михаил Васильөвич.

Шупашкар районөнчи Ишөк пасарне канмалли кунсенчө вун-вун Ҷын пуҶтарө-нать. Күршөри районсенчөн те аш-какай, сөт-су, вольөх-чөрлөх, улма-сөйрла тата тем те пөр сутма килөсчө. Шупашкарта пурөнакансем те Ишөк пасарне таҶсөнах куҶ хывнө. Кунти хөксем хуларинчөн йүнөрөх

пулнө те, пахалөхө те илөртөт вөсене. Ял Ҷыннинө вольөх-чөрлөх, кайөк-көшөк продукциө сутмашкөн ветеринари справкинө вырөнта пөмалли тарөхтарат. Ветеринари-лаборатори експөртизин ёҶне вырөнтах йөркөлемө ыйтасчө вөсем.

ЧР патшалөхөн ветеринари службин ертүси Сергей Скворцов каланө төрөх – Шупашкар районөнчи Ишөк ял төрөхөнчө вырнаснө «Ишөк ярмөркки» тулли мар яваплө пөрлөшүрө ветеринари-санитари лабораторийө вырөнтах уҶлнө. Ярмөрккө эренерө икө хут – шөматкунпа вырсарникун – ёҶлет. Кунта суту-илү ёҶне лайөхлатас-сипө курөмлө утөм тунө. Вольөх-чөрлөх продукциө сутма аркөллө сурт туса лартнө.

Ярмөрккөра хушма хуҶалөхөра туса илнө продукциө сутма ветеринари докумөнчө – 2№ ветеринари свидетелствө тата 4№ справка – кирлө. Документра продукци

өҶстан пулни, унөн ветеринари-санитари лару-төрөвө паллө. Вольөх-чөрлөх сутас пулсан та сөк докумөнта илмелле. Ҷөвөн пөкөх вольөх-чөрлөх продукцийө, вольөх апачө хөтөрленө, турттарнө, тирпейленө, упрөнө, сутнө сөрте те кирлө вөп.

Ветеринари докумөнчөсене илмөшкөн ветеринари службинө каймалла. РаҶсөй ЯлхуҶалөх министрөствин (2006 сұлхи ноябрөн 16-мөшө, 422№) «Ветеринари докумөнчөсене парас ёҶе йөркөлөсси синчөн» хушөвөпө килөшүллөн 4№ формөллө ветеринари свидетелствө (вольөх-чөрлөхөн ветеринари справкисөр пуҶне) тавара турт-тарнө, упрөнө, сутнө чухне те вөйра шутлан-нать. Хушма хуҶалөхөри кайөк-көшөк кай-не сутма ял төрөхөнчөн справка илсөн (продукци хуҶи кам пулнинө сирөплөтсөн) вет-санэкспөртизөна пасартах ирттерөсчө. Чөвөш Республикин патшалөх ветеринари службин «Шупашкар районөнчи чир-чөрө хирөҶ көрөшөкөн станцийөн» специөли-счөсем тавара төпчөсө талон парасчө. Продукци пахалөхө иккөлөнтөрсөн, әна лайөх-рах төпчөмө малалла өсөтасчө. Ветерина-ри справкисөр вольөх-чөрлөхө, кайөк-көшөкө, районта та (хуларө), күршөри рай-онсенчөн те турттарма юрөмөст.

ҶАНТАЛӨК

Шупашкарта	Вөхөт	24.12	25.12
Температура, °C	2-4 сөхөтре	-7	-12
	14-16 сөхөтре	-1	-7
Юр сөвөт		* **	* **
Атмосфера пусөмө, мм		727	733

Җәр калаҗтарать

Җәрпе сыханна тавлашусем төрлө сәлтава сиксе тухаҗсә. Сәмахран, җәр пирки килешу тунә чухне, җәр лаптәкән вәл е ку чиккине паләртман вәхәтра, документсенчи төрәс-марләх калаҗтарать. Җәр правиле сыханна ыйтусене татса пама сәмәләх мар.

Җәр лаптәкән хуҗисем час-часак суда пулашу ыйтса пыраҗсә. Җәр ыйтәвне татса пама Росреестран Чәваш Енри управленийән җәр йөркелү өҗне туса ирттернин кәтартәвәсен патшаләх фончән докуменчәсем пулашаҗсә (Җәр йөркелү кәтартәвәсен фончә).

Чән та, халә террикторие планламалли материалсемпе тимлә өҗлеҗсә, сапах та Хула строительствин кодексне сирәплетиччен те (2004 сул), хальхи вәхәтра та җәр йөркелү докуменчәсен сивәчлехә сүхалман.

Җәр йөркелү кәтартәвәсен фондәнче төрлө материал упранать. Чән малтанах җәр реформине туса ирттернә тапхәрти материалсем:

– Чәваш Республикин ялхуҗсәләх предприятийәсен ялхуҗсәләх карттисем;

– ялхуҗсәләх предприятийәсен җәрәсене сөнәрен вәлеҗсе памалли проектсем – ку вәл граждәнсене җәр пайәсемпе тивәҗтернине сирәплетекен документсем;

– җәр пахаләхне хаклани, җәре инвентаризацилени сүнчен калакан материалсем;

– 2009 сулччен туса хатәрленә җәр лаптәкәсене чикләмелли материалсем (2009 султан пуҗласа саккунсем улшәннине пула җәр участкаҗсән чиккисене паләртма чикә планәсем туса хатәрлеҗсә. Вәсене кадастр учетне тәратма Кадастр палатине тәратәҗсә).

Җүләрех асәннә материалсемпе суд органәсем җәр лаптәкәсен чиккисене паләртас төлөшпе сиксе тухакан тавлашусене татса панә чухне граждәнсем уса кураҗсә.

Җәр йөркелү кәтартәвәсен фончән сакнашкәл докуменчәсем вырәнти хәйтәтәмләх органәсене, савән пекех кадастр енәпе өҗлекен инженерсене җәр лаптәкәсен чиккисене паләртнә тата җәр йөркелү өҗәсене пурнәҗланә чухне уса күреҗсә.

Җәр йөркелү кәтартәвәсен фондәнче тапра, геоботаника тата җәре төпчекен ытти материалсем упранаҗсә. Җав материалсем тәрах тапра тата үсен-тәран пахаләхә мәнле улшәннине паләртма пулат.

Тапра төпчевән материаләсемпе час-часак тапра пахаләхне тата тухәҗа үстерес төлөшпе уса кураҗсә. Ку документсем наука төлөшпе те кирлә.

Җәр йөркелү кәтартәвәсен фондне тытса пырас төлөшпе паракан патшаләх пулашәвне управленин кашни районти пайәнчех параҗсә. Шупашкар хулиңче Росреестран Чәваш Енри управленийән җәр йөркелү тата җәре мониторинг тавакан специалистсем пулашу күреҗсә. Заявленисене тата документсене сак адреспа йышәнаҗсә: Шупашкар хули, Лебедев урамә, 6-мәш сурт.

Хушма информацияпе управлени сайтәнче www.to21.rosreestr.ru. паллашма пулат.

Кристина СТЕПАНОВА.

Нимелле – кермен

Яштака пүллә сәмрәк хәрарәмпә кантур суртәнче паллашрәмәр. Аллинче пәр купа хут. Докуменчәсене алә пустарасшән чупса сүрет иккен.

– Җурта ниепле те хута яраймастпәр-ха, – әнлантарчә вәл мана. – Халә газ көртессиле ашталанса сүретәп.

Ирина Иванова Канаш районәнчи Пайкилтре тымар янә. Нумаях пулмасть сәмрәк сәмье сурт-йөр сәкленә.

– Әна 2011 султах тума пуҗларәмәр-ха. Уқса-тенкә ситсе пыманнипе өҗ вәраха кайрә. Яла аталантармалли программәпа патшаләхран пулашу илме Пайкилт ял тәрахне черете тәтәмәр. Кәҗал пире тинех сурт-йөр условийәсене лайәхлатма 370 пин тенкә субсиди пачәс. Унпа строительство материаләсем тунянтәмәр. Пирәншән сисәмлә те кәтмен пулашу ку, – савәнәсене пытармарә вәл.

Халәҗә сәмье ашшә-амәшәле пурәнать. Шухәшласан аслә әрупа пурәннине мән ситтәр тейән? Кил-төрәшре өҗлекен, ача-пәчана пәхакан пур. Сәмрәксене те сәмәл. Анчак пәр суртра тәххәрән тәпәртатнине шута илсен савәнтарсах каймасть. Ватәсен сунатти айәнче икә сәмрәк сәмье хүтлөх тупнә. Иринәпа Виталин икә пәчәк ача. Үссе пыраканскерсене хәйсән тәван кәтәсә кирлех.

– Йышлән пулин те киләштерсе пурәнәтпәр, хамәра хәсәккине туйсах кайман. Сапах кашни сәмье уйрәм сурт-йөр пулмаллах, – паләртрә Ирина. – Тәван килте хәвна май хуҗаланатән, никаман ыйтса тәмастән.

Сөнә пүрте ашшә-амәшәнипе юнашарах хәпартса лартнә. Аякри тәванә кивә сурт-йөрне сәмрәксене сутнә – вәл хупәнса лармасса, төпрен улшәнса сөнеләссе пәлнә.

Докуменчәсене алә пустарнә хыҗсән Ирина хаваспах суртне кәтартма киләшрә. Аслә урампа ял тәрах утрәмәр. Чаплә суртсене төләнсе те савәнса сәнәтәп.

– Кунта пуян сынсем пурәнәсәҗе пулас, хәватлә керменсем ларасәҗе, – ыйтатәп унран.

– Аплах калас килмест. Ялта өҗсленипе пысәк шалу илеймән. Акә эпә шул завхозә шутланатәп, уйәхри өҗ уқсийә 6 пин тенкә. Мән тума ситтәр вәл? Канаша кайса вырнаҗсан та сул уқси сахал мар тухса каять. Вәйпиттисем пысәк хуласене, Җурсәре өҗләме сүреҗсә, сурт-йөрне сөнәтәҗсә.

Өмәтлә сүн – сунатлә

← 1-мәш стр.

Кәҗал фермер Кирово-Чепецкри хими комбинатне минерал удобренийә туянма 500 пин тенкә куҗарнә. Лерен вара уса курма юрәхсәр тавар асатнә. Комбинат пушар хыҗсән шәлса пухнә сүп-сапне фермера сутса янә куранать. Әна уй-хире мәнле кәларән? Такака шыраттарса илме суда тавәс тәратнәха, анчак әна хәҗан тавәрсә парәс? Пәчәк хуҗаләхшән сур миллион тенкә пысәк сухату. Уншән кашни пусә шутра паян. Җәр пуләхне үстерейменнипе тухәс чакнине шута илсен такак тата үсә.

Инкек сине синкек тенән кәҗал тырә типәтмелли оборудовани хута яраси те пәчланнә. Әна көркуннеченех 2200 пин тенкә парса туяннә. Хаклә япалана пуҗтарса хута яма уйрәм фирмәпа килешу тунә фермер. Вәл вара өҗе пуҗаничченех 500 пин тенкә илнә те сүхалнә. Уқсана каллех суд урлә шыраттарса илме тивет. Хуҗаләхра тырә типәтейменнипе көркунне әна йүнәпе сутса янә, килограмә 5 тенкә те 30 пуса кайнә. «Халә 10 тенкәрен те иртрә. Мән чулхә тупаш сухатрәмәр, – кулянатә Николай Лисаев. – Ултавсәсене пула пәр миллион тенкә ытла сипле вәҗтертәмәр».

Йывәрләх сирәплетет

– Апла кәҗал сирәншән әнәсәр, такаклә сул пулчә төмеллә?

– Аплах калас килмест. Кәҗал 4 милли-

Л. Никитина сәнүкерчәкә

Юрать мәшәрәм Мускавра тәрашәть. Унсәрән пүрт мәнпе лартаттәмәр? – терә вәл. Унтан шура чулла купаланә пысәк сурта төллесе кәтартрә. – Сакәнәтә вәхәтләха пурәнәтпәр эпил.

– Хәллехи вәрәм каҗсенче сәмрәксене ялта кичем мар-и? – төпчәтәп унран аслә урампа утнә май.

– Сәмрәксем нумай, анчак ытлашши тухса сүремеҗсә. Ялта клуб өҗслет-ха, унта шулта вәренекенсем кәна. Концерт, пысәк меропряти пулсан кәкаласа килетпәр. Клуба сүреме вәхәт сахал. Кәсәкклантарма пәрахрә-и, тен? Ватәлатпәр пулас, – тесе сәмрәк хәрарәм кулса ячә.

Көҗсех хәрлә кирпәчрен купаланә икә хутлә капмар сурт умне ситсе тәтәмәр. Пүрт умәнче хәйәр купи. Картишәнче сынсем каласни илтәнет. Пире асәрхасан Ирина мәшәрә Виталин урама тухрә. Ивановсем сурт-йөрә кәна мар, хуралтәсене те сөнәтәҗсә-мән. Халә пүрте газ илсе пыраса кәтнә май вите-сарай тума тытәннә. «Уқсана инфляци сәтса яриччен строительство материаләсем илсе хутәмәр. Вәхәт пур чухне ахаль ларасран, вите-сарай купалама пуҗларәмәр», – терәс вәсем. Пурәнма куҗиччен вәсене те хута ярасшән. Выльәхчәрлөхе те пәрлех куҗарасшән. Сәмье малашне хушма хуҗаләха аталантарма, вәкәрсем самәртма паләртать.

– Кун пек чаплә сурт сәклесә лартма уқса-тенкә самай тухса кайрә-тәр? – керме-

не ытараймасәр тинкернә май ыйтатәп вәсенчен.

– Көҗсене пушатсах хәварчә. Юрать нимелле сәклерәмәр.

Пайкилтре өлөкхи ыра йәла – сурт тума ниме пуҗтарасси – халә те пәтмен-ха. Пысәк өҗе тытәнас умән тәванәсене, ял-йыша киләрен киле чәнсе тухаҗсә. Каменщик өҗне пәлекенсене яваплә вырәна – кәтес купалама – тәратаҗсә. Сәкәр-тәвар хире-хирәс тенә. Кайран кил хуҗисем ыттисене пулашма каяҗсә.

– Сөнә пүрт өҗскине хәҗан паллә тәвасшән-ха? – кәсәккланатәп эпә.

– Кәҗал куҗса пәтәпәр-ши? Туса пәтермелли нумай-сәке. Чи кирли – газ көртессиле. Пүртре ашә пулсан шалти өҗсене майәпен вәҗләме пулә. Шывне кайран та көртәпәр.

Иккәмәш хутне те халәҗә хута ярасшән мар. Строительство өҗсәсем пынә май Виталин килтех-ха: «Кайран Мускавах кайма тивет-тәр. Унсәрән сәмье тытса пыма йывәртарых», – паләртрә вәл.

– Кәҗал Пайкилт ял тәрахәнче «Сәмрәк сәмье» программәпа икә сәмье патшаләхран 370-400 пин тенкә тивәсрә. Черетре татах пур. Юлашки вәхәтра сәмрәк сәмье-сем вырәнтах юлма тәрашни савәнтарать. Вәсене пулашас килет, – пәтәмләрә Пайкилт ял тәрахән пулашәх Аркадий Григорьев. – Пирән төллөв – вәсен пурнәҗсене сәмәлләтасси, туллирех тәвасси.

Лариса АРСЕНТЬЕВА.

оборудование те өҗе көртмеллә», – өмәтленет арсын.

Сәмах май, Николай Лисаев Туканашир чәх-чәп фабрикин генеральнәй директорә те. Ку предприятин шәпи те сәмәл мар паян. Темисә сул каялла юхәнса ситнә фабриканә инвесторсем илнә хыҗсән лару-тәру ыра өнне улшәннәччә. Цехсене юсаса сөнәтнә, газ көртнә тата ытти те. Цехсем тинех чәх-чәпле тулма тытәннә. Анчак инвесторсем панкрута тухнипе фабрикарә өҗ шавә шәпланнә. Нумаях пулмасть Чулхуларан урәх инвесторсем ситнә, Туканашира 60 пин чәх усрама цех хута ярасшән.

– Вәсем Этмен өнне ултә ферма тәвасшән. Унта усрама условисем лайәх, ирәклә. Кашни цехра 50-60 пин чәпә пулмалла. Тырәпа фермер хуҗаләхә тивәҗтерә. Ял сыннисем валли өҗ вырәнә пулат, – пәлтерчә пулашәх.

– Харәсах икә лав – фермер хуҗаләхә, чәх-чәп фабрики – туртма йывәр мар-и?

– Эпә канмалли кунсәччен хәраса тәратәп. Өҗсәр пурәнәймастәп. Паләртнине хәвәртрах пурнәҗа көртес килет. Өҗ әнса пыни хавхалантарать, сунат хушәть тейән, ывәннине те туймастәп. Чи кирли – юнашар шанчәклә, өҗләме пултаракан сынсем пурри. Өмәтлә сүн сунатлә тенә. Унашкәллисене инкек-синкек те хәратмасть: юлашки вәй-халне пухса өмәчә патне талпәнаҗсә.

Лисаев савән пекисенчен пәри.

Лариса НИКИТИНА.

Семье

«Атте, мана пёрле илсе кай...»

Ача суртне лекне сиче султи Максим ав хайен пёчек ёмёренче мён кана туссе ирттермен. Икё сул каялла ача пёр семье ача суртёнчен усрава илне. Килештерсех, юратсах. Анчах сёне ашше ача ытларах юратна пулэ сав. Семье пусе сарамсар вилсен "амашё" ачана кирлэ мар тесе каялла таварса парать. Сав вэхатра арсын ачан камалё кана мар, сывлэхё те япэх пулни тухтёрсене те канёссарлантарнэ. Ача каласман, кулман, чупма та пултарайман. Пурне те асансан сус-пус вирелле тарё. Юрат халё вал тепёр семьене лекне. Кунта тин унан камалё усалма пусланэ, сывлэхё те сирёппеннэ.

Усрава илекен ачасене пэхса ситёнтерме, вёсенчен сын тума тепри темён пек пысак укса парсан та килешмест. Сав вэхатрах пёр-пёр семье талэхсене хайён хуттине илсен чунне ырамарлэх кашланине пытараймасть: "Ют ачана ёслеттерсе усэ курсашан. Укшашан сунасё. Ав, чаплэ тумтир те туанса памацсё, сётёкпех сурет..." Пытарар мар, темён те илтме тивет ачана усрава илне семьесен.

"Шухашлама пёлекенни унашкел сáмах персе ямасть", – тесё Хёрлэ Чутай районёнчи Мэн Этменти Богатеевсем. Чан пурнас сыннисем вёсем. Йахран кушать мар-и сакá? Кил хусин Владимир Леонидовичан амашё Юлия Александровна ёмёрен суррине ялхусалэх ёсёнче ирттернэ. Выранти хусалэхра агронома тарашна. Бригадир, управляющи, кладовщик пулна. Таватá уйэх хусалэх тилхепине тытса пына. "Николай Андреевич Ельмов ертусё чирлесе вэхатсар сёре кёмен пулсан таван хусалэх пётме памацсё", – тет вэл.

Ял сыннисене ёспе тивёстерсе тарантарна хусалэх аркансан арсынсем инсе сула тухна. Семье тарантарма укса кирлэ вёт. Юлия Александровнэн ывалё те пёр вэхат юта суренё. Тивёстермен ача сакнашкел пурнас, вэрэм сул суресе те ыванна пулэ. Килти хушма хусалэхпа та пурнаса сыпантарма май килнине палартать вэл паян. Ывалёпе Алена кинё ёсённишён, үркенменнишён Юлия Александровна са-

ванать. Икё ёне, икё сысна, ытти вьлэх карта тулли. Килте – 5 ача, вёсенчен иккёшне усрава илне. Хайсен вищёшё те хёр пулнаран арсын ача шыранá вёсем. "Хама юлташ ывал кирлех", – тинех суртра арсын йышё хутшаннашан хёпёртенине пытармарё Владимир Леонидович.

Аслá хёрёсем уссе ситёнсе Шупашкаралла тухса вёсен Вэрмарти ача центрне сул тытна семье. Киле илсе килес текенни пач та паянхи Славик пулман, урэххине куç тёлленё. Слава саксем патне темице хут та пыра-пыра пэхна. Пёррехинче вара: "Папа, забери меня отсюда", – тесех арсыннан майёнчен уртанна.

Славике Этмене илсе киличчен Богатеевсен 4 уйэх кётме тивнэ. Лешён пиччёшёсемпе шаллём пулна – мёнпурё таваттан. Вёсене пёр-пёринчен уйарасшан пулман. Шáпах сак вэхатра Богатеевсемпе кёршё ялти пёр семье арсын ача шыраса ситнэ. Вёсем Славикан шаллёмне килештернэ. Аслá пиччёшё Шупашкарта вёреннэ. Теприне вара интерната яма йышанна. Кайран вэл пёр семьере пуранса курна. Анчах килештермен, хайне каялла интерната яма ыйтна.

2 сул ытла ёнтё Славик Богатеевсен семйинче. Тарават, ашпиллэ, туслá семье ре пуранма килешет ача. Пиччёшёсем те килсех тарасё, кёршё ялти шаллёмне те семье таванёсенчен уйармасть. Нумаях пулмасть вёсем пурте пёрле Богатеевсем патёнче пустаранна. Алена Ивановна Владимир Леонидовичан хёрёсене, таванёсен ачисене шутласан вуниккён пустаранна, сурт ача-пáча шавёпе тулна.

Сичё уйэх каялла семьене Кирилл пырса кёнё. Ача Богатеевсем Славике юлташ пултáр тесе илне. Йывэр пулна ачан шáпи. Халё сёне, усá камаллá семьере унан хытма пусланá чунё кунран кун сёмселет, усалса пырать.

Богатеевсен кёсён хёрёпе Славик кáсал пёрремёш класа кайна. Кирилан та шула кайма сулэ ситнэ. Анчах тухтёрсемпе канашланá хысёс сёне ашшёпе амашё ача кáсал ача садне яма йышанна.

"Славикпе Кирилл ялтан тухна ачасемех. Анчах Вэрмарта пураннаран хальчен вырáсла каласна. Славик хальлехе чаваш саспаллийёсене пáтрашарать. Кирилл вара чавашла сáвасене хаваспах вёренет, – кашни кун ачисенче сёнинне усса пынишён хёпёртет ыр камаллá амашё. – Хушаматсем тарэх ятарласа суйламан вёсене, анчах иккёшё те Петровсем. Суратна амашёсем Надежда ятлá", – тасать вэл сáмахне.

Усрава илне ачасемшён район администрацийёнчи опека ыйтавёпе ёслекен уйрам пите тарашнине палартать Алена Ивановна. Тáтáша терлэ мероприятия йёркелет. Вищёмсул ашшёпе амашё Славике спорт амáртáвне илсе тухна. Семье ун чухне района пёрремёш вырэн сёнесе илне. Кáсал – иккёмёшне.

Хальхи вэхатра семье пуранмалли сурта анлалатасшан, хушма пýлме тума тытанна. Яла аталантарассипе сыханна, сáмáллáх паракан программана хутшанса патшалáхран пулáшу илне. Ялта ёслесе пуранакан тата талэх ачасене хайсен юратáвёпе ашáтакан сынсем сакна чаннипех тивёслё.

Ирина НИКИТИНА.

«КАПКАН» КЁТЕСЁ

ПЕНСИОНЕР

Самрáкран та ирттересё

«Рацсёй пенсионерёсен пёрлэхё» общество организаций кáсал 20 сул тултарчё. Савна май сак пёрлэхён Чаваш Енри уйрэмё форум йёркелерё. Унта терлэ районпа хулари «Рацсёй пенсионерёсен пёрлэхён» представителёсем хутшанчёс. Саван пекех компьютер технологине алла илес тёлёшпе ирттерекен олимпиадара тупáшакансем те. Сáмах май, вэл кáсалхипе вищёмёш хут иртрё. Малтанхи турё районсенче пулна. Унта мала тухнисем республикара амáртрёс.

Олимпиадана хутшанакансене ЧР информацион политике массаллá коммуникацион министрё Александр Иванов саламларё. «Эпир сирённе тивёслипе мухтанатпáр, – терё вэл. – Эсир самрáксене тёллэх кáтаратáр, вёсене воспитани пама пулáшатáр. Чаваш Енри пенсионерсем ытти тарáхрипе танлаштарсан чылай хастар. Ахальтен мар кáсалхи спартакиадара та пусарулахпа палáрчёс». Александр Степанович правлене председателё Валерий Сапожников спорта аталантарас тёлёшпе тарáшаншан Хисеп хучёпе чысларё.

Рацсёйри Пенси фончён Чаваш Енри уйрэмён ертуси Роза Кондратьева 2007 султа пирвайхи хут республикари пенсионерсене компьютер пёллёлэхне ханáхтарнине аса илчё. «Ку ёсе чи малтан «Рацсёй пенсионерёсен пёрлэхён» Чаваш Енри

уйрэмё пусанчё. Пире телекураван НТВ каналёпе те кáтартрёс ун чухне. Сак пусарáва каярахпа сёршыв та ырласа йышанчё. Ку тёлёшпе ситес сул валли те укса уйарма палáртна. Эппин ситёнү пурах. Малашне те хастарлэхпа палáрасчё. Мёншён тесен пуласлэх хамáртан килет», – хайён шухáшне сирёллетрё Роза Алексеевна.

Сакна та палáртма камаллá: республикара 2008 тата 2012 сулсенче пенсионерсен хушшинче информатикапа олимпиада иртрё. Кáсал вара ку енёпе Мускавра йёркеленё Пётём Рацсёйри чемпионата Чаваш Енрен икё сын хутшанна. Тáвай районёнчи Тáрмашри вáтам шулта вёренкекен Вячеслав Сидоров «Работа с порталом государственных услуг» номинацире сёнтернэ.

Республикара хальхи вэхатра вёренү учрежденийёсен (шкул, колледж, профучилище) никёсё синче пенсионерсем валли 6 компьютер курсё йёркеленё. Унсáр пусене аслá áру валли сакнашкел курсем вулавáшсенче, халáха социаллá пулáшуна тивёстерекен центрёнче, банкёнче, общество организацийёсенче ирттересёсё. 2014 султа Чаваш Енре компьютер технологине пётёмёшле 3,5 пин пенсионерпа инвалид алла илне, вёсенчен 200-ёшё – «Рацсёй пенсионерёсен пёрлэхё» йёркеленё курсёнче.

Республикари вищёмёш олимпиадана

26 сын хутшанчё. Вёсем районсемпе хула-сенчен килнэ. Пенсионерсем компьютерпа терлэ ёс пурнасарёс, хайсен асталэхне кáтартрёс. Пёрремёш вырána Татьяна Ялукова тухрё. Сáмах май, Татьяна Витальевна кáсал Мускавра иртрё пётём Рацсёйри чемпионатра та иккёмёш вырэн сёнесе илне. Ситес сул вэл каллех сёршыв шайёнчи амáртура тупáшё. Олимпиадана хутшанна чи ватá сынна та палáртна. Вэл – 71 султи Юрий Ершов (Муркаш районёнчен).

Кáсалхи сул Рацсёйри пенсионерсемшён тепёр пулáмпа асра юлчё: Шупашкарта пёрремёш спартакиада иртрё. Унта сёршыври 56 регионтан, саван пекех Беларусран, Сербирен, Таджикистанран тата Узбекистанран командáсем хутшанчёс. Икё куна пына амáртура тивёслэ канáва тухнисем чупса, шывра ишсе, пáшалтан персе, шахматла выляса амáртрёс. Саван пекех командáсем гимнастика тёлёшпе, волейболла тата доминолла выляса тупáшна. Спартакиадара Чаваш Ен команди вищёмёш вырэн йышанна. Аслá áру саван пекех «Рацсёй – спорт сёршывё» форумра та хастарлэх кáтартна.

Пенсионерсем форумра кáсалхи ёсёс кáтартавёсене тишкерчёс, ситес сул планёсемпе паллашрёс. Чи хастаррисем вара юбилей паллине тивёсрёс.

Валентина ПЕТРОВА.

ЧАВАШ НАЦИ ТЕЛЕКУРАВЁН ЭРНЕЛЁХ ПРОГРАММИ

Тунтикун, декабрён 29-мёшё
18.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КÁЛАРАМЁ
18.45 «ЭХ, ЮРРАМ, ЯНÁРА!» (12+)
19.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
20.00 «ВРЕМЯ КРАСОТЫ!» (12+)
20.30 «АКИЛБУПСЕР» (12+)
21.00 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КÁЛАРАМЁ
21.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА

Ытларикун, декабрён 30-мёшё
6.00 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КÁЛАРАМЁ
6.15 «ЫЛТАН СУПСЕРЕН» (6+)
6.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
18.30 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КÁЛАРАМЁ
19.00 «ЯШ ЧУХ, САМАРАК ЧУХ» (12+)
19.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
20.00 «БУМЕРАНГ» (12+)
20.30 «КОМФОРТНЫЙ ГОРОД» (12+)
21.00 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КÁЛАРАМЁ
21.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
22.00 «ОТ ГОДА КУЛЬТУРЫ К ГОДУ ЛИТЕРАТУРЫ». ТОРЖЕСТВЕННОЕ ЗАКРЫТИЕ ГОДА КУЛЬТУРЫ. ТЕЛЕВЕРСИЯ (12+)

Юнкун, декабрён 31-мёшё
14.00 «РЕСПУБЛИКА» ХЫПАРСЕН КÁЛАРАМЁ
14.30 «РЕСПУБЛИКА» ИНФОРМАЦИОННАЯ ПРОГРАММА
15.00 «КУЛАШ КУСТАРМИ СЁНЁЛЛЕ!» (12+)
18.00 «ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ СВЯЗЬ» (12+)
18.30 «БУХТЫ-БАРАХТЫ!» (6+)
19.00 «НОВОГОДНЕЕ КОНФЕТТИ!» (0+)
19.30 «ЧУВАШИЯ-2014. ИТОГИ ГОДА» (12+)
20.00 «ИКЁ ТИПШЁМ» (12+)
22.30 «ВАЙ ВЬЛАСЁСЁ СÁЛТАРСЕМ» ЧÁВАШ ЭСТРАДА АРТИСЧЁСЕН КОНЦЕРЧЁ (6+)
23.45 «НОВОГОДНЕЕ ОБРАЩЕНИЕ ГЛАВЫ ЧУВАШСКОЙ РЕСПУБЛИКИ МИХАИЛА ВАСИЛЬЕВИЧА ИГНАТЬЕВА»
00.15 «СЁНЁ СУЛ ЯЧЁПЕ!» ЧÁВАШ ЭСТРАДА АРТИСЧЁСЕН ШОУ-КОНЦЕРЧЁ (12+)
2.00 «ЮРАСЕН ЮРРИ». КОНЦЕРТ (12+)
4.00 «МОИ ПЕСНИ – ТВОРЦЫ МОЕЙ СУДЬБЫ». КОНЦЕРТ А. УЛЯДИНОЙ (12+)

Кёснерникун, январён 1-мёшё
10.00 «МАКС: ПРИКЛЮЧЕНИЯ НАЧИНАЮТСЯ». МУЛЬТСЕРИАЛ (6+)
10.30 «КОНЦЕРТ ИРИНЫ МУЗЫКАНТОВОЙ» (12+)
13.00 «ШУТ ХЫСЁСАН ШУТ». КУЛАШПА САТИРА ТЕАТРЁН КОНЦЕРЧЁ (12+)
15.30 «АШШАН ТАВ ТАВАТАП!» В. КЛЕМЕНТЬЕВ (12+)
18.00 «ЧÁВАШ СЁРЁНЧИ ЧИ ЛАЙÁХ ЮРРИСЕМ» (12+)
19.30 «СЁНЁ СУЛ ЯЧЁПЕ!» ЧÁВАШ ЭСТРАДА АРТИСЧЁСЕН ШОУ-КОНЦЕРЧЁ (12+)

Эрнекун, январён 2-мёшё
10.00 «МАКС: ПРИКЛЮЧЕНИЯ НАЧИНАЮТСЯ». МУЛЬТСЕРИАЛ (6+)
10.30 «ПЁРРЕХИНЧЕ 20 СУЛ ИРТСЕН». ЧÁВАШЛА КУСАРНÁ ФИЛЬМ (12+)
12.00 «СИРЕ САВСА ЮРЛАТАП!» А. КУЗНЕЦОВ ТАТА ЧÁВАШ ЭСТРАДА ЮРАСИСЕМ (6+)
14.30 «ЧЕЛОВЕК РАССЕЯННЫЙ». СПЕКТАКЛЬ РУССКОГО ДРАМАТИЧЕСКОГО ТЕАТРА (12+)
16.00 «ХЫРАМ ТЫТСА КУЛАР-ХА!» В. ПЕТРОВ ШОУ-КОНЦЕРТ (12+)
18.30 «ЧЕБОКСАРЫ – ГОРОД СЛАВЫ ТРУДОВОЙ». ГАЛА-КОНЦЕРТ УЧАСТНИКОВ ТВОРЧЕСКОГО ФЕСТИВАЛЯ. ТЕЛЕВЕРСИЯ (6+)
21.00 «ВСЕ ТОЛЬКО НАЧИНАЕТСЯ...» КОНЦЕРТ (12+)

Шáматкун, январён 3-мёшё
10.00 «МАКС: ПРИКЛЮЧЕНИЯ НАЧИНАЮТСЯ». МУЛЬТСЕРИАЛ (6+)
10.30 «СИРЕ НИКОНОВА ГРАЖДАНКА КЁТЕТ». ЧÁВАШЛА КУСАРНÁ ФИЛЬМ (12+)
12.30 «ЧÁВАШ ПИКИ – 2014» (12+)
16.00 «ПРЕСТУПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ». СПЕКТАКЛЬ ПО РОМАНУ Ф.М. ДОСТОЕВСКОГО (16+)
19.30 «КЁМЁЛ САСА» КОНКУРСАН ГАЛА-КОНЦЕРЧЁ (12+)
22.30 «МАНАН ПУЯНЛÁХ – ТАВАН ХАЛÁХ». А. КИПЕЧ (12+)

Вырсарникун, январён 4-мёшё
10.00 «МАКС: ПРИКЛЮЧЕНИЯ НАЧИНАЮТСЯ». МУЛЬТСЕРИАЛ (6+)
10.30 «КУЛАШ КОРОЛЁ». ЧÁВАШЛА КУСАРНÁ ФИЛЬМ (12+)
13.30 «О, КÁНА КЁРСЕ КУРМАЛЛА». ВОДИТЕЛЬСЕН КУННЕ ХАЛАПЛАНА КОНЦЕРТ (12+)
16.00 «ИКЁ ТИПШЁМ» (12+)
18.30 «ПЕСНИ РОССИИ». ВСЕРОССИЙСКИЙ ФЕСТИВАЛЬ-МАРАФОН (12+)
22.00 «НА МИР СМОТРИТЕ ДОБРЫМИ ГЛАЗАМИ» (6+)

УЙАХ КАЛЕНДАРЁ

Число, кун	Декабрь, 24 – юнкун	Декабрь, 25 – кёснерникун	Декабрь, 26 – эрнекун	Декабрь, 27 – шәматкун	Декабрь, 28 – вырсарникун	Декабрь, 29 – тунтикун	Декабрь, 30 – ытларикун	
ХЕВЕЛ	тухать анать	8.22 15.18	8.22 15.19	8.22 15.20	8.23 15.21	8.23 15.22	8.23 15.24	
Кун тәршшә	6.56	6.57	6.58	6.58	6.59	7.00	7.01	
УЙАХ	тәхри кунё (12 сехет төлне)	тулса пырать 4-мөш кун Шывтәкан паллинче	тулса пырать 5-мөш кун Шывтәкан паллинче	тулса пырать 6-мөш кун Пулә паллинче	тулса пырать 7-мөш кун Пулә паллинче	тулса пырать 8-мөш кун Сурәх паллинче	тулса пырать 9-мөш кун Сурәх паллинче	тулса пырать 10-мөш кун Сурәх паллинче

АСТАВАМ

Сырнә сәмах сұхалмасть

Борис Леонтьевич Борлен (Тихонов) пурәннә пулсан декабрән 20-мөшәнче 80 сұл тултармаллаччә. Вәл халәх хушшинче писатель, публицист, поэт, журналист тата педагог пек асра юлчә.

Иртнә эрнере Шупашкарти К.В.Иванов ячәллә литература музейәнче Борис Леонтьевича асәнса ятарлә қас иртрә. Унта унән сывәх сыннисем, таванәсем, пәлшәсем пуштарәнчә. Аңа пурте ырапа аса илчә, пултарулаһне пысака хурса хакларәс. Шупашкарти 10-мөш шултан веренекенсем Борис Борленән «Хаваслә паллашу» тата «Зоопаркра» кәнекисәнчи савәсене вуларәс.

Борис Леонтьевича республикара сәс мар, Пушкартстанра та, Тутарстанра та лайәх пәлсәсчә. Хәй вәхәтәнче вәл сәк тәрәхсәнче чылай сұл әсләсе пурәннә. Сәмахран, Пушкартстанри Авәркас районәнчи «Сәршыв сұлә» тата Пелепейре тухса тәракан «Урал сасси» хәсәтсәнче вәй хунә, унти тәрлә шултан чәваш

чәлхипе литературине вәрентнә, Стерләри вәренү комбинатне вуникә сұл ертсе пынә. Асәннә хуларәх интернат шултан чәваш ачисән ушкәнне йәркеленә. Пәр сәмахап каласан, чәвашләхшән чунне пама хәтәр сын пулнә. Пәр вәхәтра темисә әс пурнәсләнә: ачасене вәрентнә, хәсәт-журналпа сывәхну тытнә, савә-калав шәрәланә. Каяраха Тутарстанри «Сәвар» хәсәтра тәрәшнә. Сәмах май, Чәваш патшаләх педагогика университетне пәтерсен «Коммунизм ялавәнче» (халә «Хыпар») кушарушәра, «Молодой коммунист» хәсәтра пай пусләхәнче, Чәваш краеведени музейәнче наука сотрудникәнче әсләнә.

Асәнү қасне пухәннисем унән әсчәлхә, хәстарләхә пирки қаласрәс. «Манәна, сұләскәрне, улаппа танлаштарас қиләтчә, – иртнине кушумне қаларчә Виталий Станьял. – Стерләри пединститутра чәваш уйрәмне урсан мана икә уйәхләха унта вәрентме ячәс. 90-мөш сұлсем, дефолт вәхәчә. Әсләнәшән уқса мар, тавар парасәсчә. Борис Леонтьевичпа Хусана ситрәмәр. Малалла қайма уқса сук. Вәл Тутарстанри депутатсәнчен, пусләхсәнчен пуләшу ыйтрә. Аңа савәнтах уқса тупса пачәс. Сәпла вара ситәс сәре ситрәмәр. Сәк нухратпа икә уйәх пурәнтам әпә, студентсене вәрентрә. Хәстарләхәпә Юрий Збанацкий евәрччә. Хәт мәнле пусләх патне хәрамасәр кәрәтчә. Қалас сәмаха кушран қалатчә. Сәвна май унән хайлавәсем те хәйнәевәрлә».

Асәнү қасәнче Елчәксем ән-

тешне хаклани паләрчә. ЧНҚан вярәнти ертүси Николай Малышев пәлтернә тәрәх – райнти краеведени музейәнче Борис Борлен юбилейне паллә турәс. Пурәна қилә сывәсә пурәннә сурт сине Асәнү хәми сәкма сәнү пачә Петр Сидоров (Лаштай). Иван Христофоров юрәс вара Борис Леонтьевич қамәлләнә юрәсене шәрәнтәрчә.

Хәсәт-журналпа яланах туслә пулнә вәл. Республикара тухса тәраканнисемсәр пушне Тутарстанри «Сәвар», Пушкартстанри «Урал сасси» хәсәтсене сывәнса илнә, вәсәнче хайлавәсем пичәтләнә. Мәшәрәпә Лидия Григорьевнәпа аяқри йәхтәшәмәрәсене яланах хәпәл туса кәтсе иләтчәс. Икә пүлмәлә хәтәрә ун чухне хәна суртне савәнәтчә.

Әсә пурәнәтчә вәл. Йывәр чирә пирки қаласма қамәлламастчә. Вәсем патне қайсан тин сәс шәрәланә хайлавәсем паллаштаратчә. Кәнеке хысән кәнеке қаларма май тупатчә. Юлашки вәхәтра ача-пәча валли те чылай сывәрчә. Юрий Кудачков композитор унән сәввисемпе юрәсем кәвәленә.

Шәл те, усал чир әна ураран үкәрчә, сәпах та сывәрма пәрахмарә. Вярән сәнче сывәрәтчә, чунне йәпататчә. Кун-сұлә ахал иртмерә унән: таван халәха вунә ытла кәнеке парнеләсе хәварчә. Чән та, хәй қалашлә:

... Әнсәртран сатира
сұралмасть,
Вәй хума тивәт-сәк сәмаха.
Пурләр нихәсан та сұхалмасть
Хут сине сывәс хурсан – сәмах.
Валентина ПЕТРОВА.

КУЛЬТУРА СҰЛТАЛАКӘ

Ситәнү савәнтарат

Культура сұлталакне пәтәмләтнә май Хәрлә Чутайсем «Иксәлми Чутай сәлкүсәсем» фестивалә пухәннә. Аңа қасәлхипе тәххәрмәш хут ирттернә. Нақи культурине тата вярәнти йәла-йәркәне упраса хәварас, аталантарас тәлләвпә йәркәләсчә фестивалә. Асәннә тупәшура Атнарти «Айхал» ушкән вицсәмәш вярән йышәннә.

Аңа Геннадий Шуськин ертсе пырать. Ушкәна сирәме хәян сын сурет. Вәсән йышәнчә – вәрентекенсем, ялхусәләхәнче тәрәшакансем, культура сурчән әсчәненсем. Репертуарта ытларәх – вярәнти юрәсем. Авалхисене упраса хәварас тәлләвпә вәтәсенчен сывәсә иләсчә, қаяраха вәсене куракан умне қаларасчә. Сәпла майпа юрә-кәвә әмәрне тәсәсчә Атнарсем. Унсәр пушне вәсене Земфира Кузьминична Яковлева пулашәт. Хәй вәхәтәнче вәл таван тәрәхәнче нумай савә-юрә пухнә.

Геннадий Александрович пәлтернә тәрәх – кунта хор кружокә те лайәх әсләт. Республикари чылай культура суртәнче сук вәл. Мәншән тәсен унпа қасәпланакана тупаймастан халәхә вәхәтра. ытларәх эстрада, фольклор ене туртәнәт халәх. Атнарсем вара сәк йәркәне сирәп пәхәнса пырасчә. Геннадий Орлов ертүсә ку тәләшпә питә пултаруллине пәлтерчәс. Вәл шултан әсләнә май ушкәна вәрентекенсене те явәсәтарәт. Сәван пекх тивәслә қанәва тухнисем те юрәма қамәлләсчә. Ахәлтән мар ушкән «халәх» ятне тивәслә.

«Куләш» драма кружокә лартакан спектакльсене те ял сынни қамәлләса пәхәт. Нумаях пулмасть Атнарсем Николай Сидоров пәеси тәрәх лартнә «Вицә хәре пәр қаччә» қамит қәртәрнә. Куракансем қамәллән йышәннине пәлтерчә Галина Ванягина культуризатор.

– Зал тулли пулчә. Кун пек чухне хәваләнса вәлсә қиләт, – терә вәл.
– Ял сыннин пушә вәхәт сукрах. Хәш вәхәтра әлқәрәтәр? – қасәпланәтәп әлә.

– Вәлхә-чәрләхе вәш-вәш апатлантаратпәр та клуба чупатпәр. Спектакльсәнче вәлсәма юрататпәр эфир. Ситәннине пирән пултарулаха ял сынни, пәлшә-таван хәкәтә-сәкә. Иртнә сұл әлә райнти «Асамлә чаршав» фестиваләте «Эпизодлә роле чи әста вәлсәкән» номинацире лауреат ятне илтәм. Пирән ушкән ун чухне А. Волковән «Туй икәрчи» қамитне қәртәрә, әлә Надя ролене қаләпләрәм.

Ку кружокә Александр Башкиров ертсе пырать. Вәл кушәмсәр майпа Шупашкарти культура институтәнче вәренәт. Хәй те спектакльсене хутшәнәт. Пәлтәр «Асамлә чаршавра» «Арсын ролене чи лайәх вәлсәкән» номинацире сәнтәрнә.

Спектакль лартма тивәслә пәсәсем суккинә қаларәс Атнарсем. Ахәлтән мар асәннә қамитсене вәсем дискәнчен сывәсә илнә. Декорацие те хәйсәмәх хәтәрләнә.

Рольсене чунран қаләпланәранах қасәл райнти конкурсра пәррәмәш вярәнә тухнә вәсем. Ситәнү вара пурне те савәнтарәт, малалла та тәрәшә әсләме хәваләнтарәт.

– «Куләш» вунә сұла хәян әсләт. Маларахәх йәркәленнә вәл, аңах ушкән саләннине пәр вәхәт чарәнса тәнә. Халә қаллех сцена сынчен аңма пәлмәстпәр, – пәтәмләтрә шухәшне Галина Ванягина.

Культура сұлталакә Атнарсемшән япәх мар иртнә. Сәкна тәрлә конкурсра, фестиваләте сәнсе илнә Хисеп хуцәсем те сирәпләтәсчә. Литература сұлталакә те пәлтерәшлә пуласса шанас қиләт.

Валентина МАКСИМОВА.

Манәса қаларар мар

Чәваш позчә Қасәя Вәсләйә (Василий Александрович Сеницын) сұралнәранпа қасәл 95 сұл ситрә.

Вәл Вәрмар районәнчи Вәтәкас яләнче сұралнә. Ялти шултан вәреннә чухнәх савәсемпе қасәкләннә. Унән пирвайхи сәвви 1938 сұлта райнти «Трактор» хәсәтра (халә «Хәрлә ялав») кун сүти курнә. Қаяраха вәл республикари хәсәтсене те сывәрма пусләнә. 1946 сұлта «Малтанхи савәсем» ятлә кәнеки пичәтләнә тухнә.

Ачаранах қолхоз әсчә күләннәскәр ял пурнәсчә лайәх пәлнә. Сәванпа та ытларәх қолхоз, ял, унән әсчә те хәстар сыннисем сынчен сывәрма юратнә. Ку тәләшпә аңа таван тавраләхән қапәр улақ-сәранә, әшәл вәрманә, сап-сарә тырә пусси хәваләнтарнә.

Қасәя Вәсләйә ачасем валли те нумай сывәнә. Вәйләнса, тәрекленсе пыракан сәршывра вәсемшән сұл ушә пуллипе савәннә. Унән сәввисемпе чәвашсән паллә композиторә Г.Хирбю «Ешәл сад», «Хитре тәрә» юрәсем хывнә.

Сәван пекх вәл қалавсем те сахал мар сывәнә. Районта, республикара тухса тәракан хәсәт-журналта қолхоз пурнәсчә сынчен статьясем тәтәшах пичәтләнә. Шәл, поэтән кун-сұлә кәске пулнә. Вәл 1963 сұлта майән 5-мөшәнче вилнә.

Галина МАТВЕЕВА.
Вәрмар районә.

ҚАСӘЯ Вәсләйә

Сәнә сұл

Сәнә сұл, еплә әс қапәр.
Қам юратмә сан тумна...
Хәвәлпәх паян тухатпәр,
Сана хирәс тав тума.

Қашнинәх ситәт сән әмәт,
Қашнинәх – чәри қавар!
Сән сұлта татах та сәнә,
Пысәк үсәсем тавар.

«ХРЕСЧЕН САССИ» Обществәпа политика хәсәчә Индекс 54838 Учредительсем – Чәваш Республикин Информаци политикин тата массәллә коммуникацион министрствин, Чәваш Республикин Информаци политикин тата массәллә коммуникацион министрствин «Хыпар» Издательство сурчә» Чәваш Республикин хәйтәтәллә учреждений	ДИРЕКТОР-ТӘП РЕДАКТОР – В.В. ТУРКАЙ Редактор – Е.Н. НИКОЛАЕВА (тел. 56-34-63) Редакция издатель адресә: Шулашкар, И. Яковлев пр., 13. Телефонсем: директор-тәп редактор – 56-00-67, тәп редактор сумә – 62-04-54, лайсем – 56-34-63, 62-50-06, 28-86-68, реклама пайә тел./факс – 28-83-70. Факс (8352) 62-50-06	www.hypar.ru, e-mail: atal-volga@mail.ru	Хәсәтә 2013 сұлхи раштав уйәхән 10-мөшәнче Федерацин сывәхән, информаци технологиясәсем массәллә коммуникацион сферинчи сакунсә пәхәннине сәнаса тәракан службин Чәваш Республикинчи управләннәй ПИ ТУ 21-00305 № регистрационә. Хәсәтә «Хыпар» Издательство сурчә» АУ техника центрәнчә қаләпләнә хәтәр оригинал-макетран «Чәваш ЕН» ИПК» ПУП типографийәнчә пичәтләнә. 428019, Шулашкар, И. Яковлев пр-чә, 13.	Графика 17 сехетрә ала пусмалла. 17 сехетрә ала пусна. Заказ 4947 Тираж 4547
		* Рекламәпа пәлтерүсем.	Реклама тексчәсемпә пәлтерүсемшән вәсене паракансем яваллә.	